

хеології НАН України, пр. Героїв Сталінграда 12, Київ, 04210, Україна, ofialka@ukr.net.

FIALKO Olena, PhD, Senior Research Fellow, the Institute of Archaeology, the National Academy of Sciences of Ukraine, Heroiv Stalingrada ave. 12, Kyiv, 04210, Ukraine, ofialka@ukr.net.

ХОМЧИК Марина Андріївна, старший науковий співробітник, Національний музей історії України, вул. Володимирська 2, Київ, 01001, Україна, history_museum@ukr.net.

КНОМЧУК Maryna, Senior Research Fellow, the National Museum of Ukrainian History, st. Volodymyrska 2, Kyiv, 01001, Ukraine, history_museum@ukr.net.

Додаток

О. П. Мельник

ЗАКЛЮЧЕННЯ ЩОДО ОБСТЕЖЕННЯ МУЗЕЙНИХ ПРЕДМЕТІВ ІЗ ЗІБРАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, ЩО ЗБЕРІГАЮТЬСЯ У СЕКТОРІ «АРХЕОЛОГІЯ ДОБИ РАННЬОГО ЗАЛІЗА»

У лютому 2017 р. було проведено наукове обстеження музейних предметів із зібрання Національного музею історії України, що зберігаються в секторі «Археологія доби раннього заліза». На підставі геометричної форми ножів, форми і розташування їх заточування, форми руків'я та наявності граней на них було визначено, що два скіфських ножі, інв. № БД-6024, інв. № БД-6035 з розкопок кургану 11 у с. Львово Бериславського р-ну Херсонської обл. і п'ять ножів, інв. № БД-4991/1—4, інв. № БД-5016, з розкопок скіфського кургану біля с. Первомаївка Верхньорогачицького р-ну Херсонської обл. — це, лікарські (медичні, ветеринарні) хірургічні інструменти скіфського часу (IV ст. до н. е.).

Укажемо, що ножі, інв. № БД-6024 і БД-6035, з розкопок кургану 11 біля с. Львово Бериславського р-ну Херсонської обл. є так зв. копитними ножами, що за конструкцією, крім матеріалу з якого виготовлено руків'я, лишилися майже незмінними і застосовуються для розчистки ратиць дрібної та великої рогатої худоби і копит коней.

П'ять ножів, інв. № БД-4991/1—4; БД-5016, з розкопок скіфського кургану біля с. Первомаївка Верхньорогачицького р-ну Херсонської обл. — це лікарські різальні (хірургічні) інструменти, що могли використовуватися для оперативних втручань під час лікування бойових і подібних до них травм, а також кастрацій тварин (баранів, бугаїв, жеребців). Слід зазначити, що проведення кастрацій тих чи інших видів тварин, а кастрації, очевидно, були

масовими, потребує стерильності хірургічного інструмента, особливо для коней. Те, що людям доби раннього заліза, цебто скіфам IV ст. до н. е., була відома стерилізація лікарського інструменту шляхом кип'ятіння, підтверджується обстеженими предметами із розкопок кургану 11 у с. Львово Бериславського р-ну Херсонської обл., зокрема бронзовою чашею в діаметрі 200 мм (інв. № БД-6027), виготовленою з досить тонкого листового металу та зміцненою ребром жорсткості на вінцях, і залізними пружинними «щипцями» пінцетоподібної форми (інв. № БД-6033). Ця чаша могла використовуватися для стерилізації лікарських інструментів шляхом кип'ятіння, а «щипці» — не що інше, як пінцет.

Щодо кастрацій свійських тварин, зокрема коней, і масовості їх проведення можна впевнено стверджувати, що ці масові операції провадилися навесні та восени — у період, коли немає мух. Кастрація, хоча і є малокровою операцією, передбачає розріз тканин, а, отже, появи рани, а будь-яка рана може бути ворітьми інфекції. Мухи ж можуть бути переносниками інфекцій. До того ж скіфським лікарям не були відомі антибіотики, що могли б запобігти розвитку цих інфекцій.

Щодо ходу операції (кастрації). Очевидно кастрацію, зокрема коней, проводили в позі стоячи шляхом згинання однієї з передніх кінцівок у зап'ястковому суглобі, як це зображено на відомій Чортотлицькій амфорі, що зберігається в Ермітажі (м. Санкт-Петербург). Крім того, очевидно, використовувалася і губна закрутка, як це робиться і нині при певних лікарських маніпуляціях у коней. Для швидшого загоєння післяопераційних ран у сучасній медичній і ветеринарній хірургії застосовують певні мазі та присипки. Щось повинні були застосовувати і скіфи. Можемо припустити, що це були мазі й присипки, виготовлені на основі золи з певних лікарських трав, або ж висушених і перетертих у порошок трав.

Висновок. Обстежені предмети із зібрання Національного музею історії України, що зберігаються в секторі «Археологія доби раннього заліза», є лікарськими (медичними, ветеринарними) інструментами.

МЕЛЬНИК Олег Петрович, доктор ветеринарних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри анатомії та гістології тварин ім. акад. В. Г. Касьяненка, Національний університет біоресурсів і природокористування України, вул. Героїв Оборони 15, Київ, 03041, Україна, museum@nubip.edu.ua.

MELNYK Oleh Petrovych, DSc, Professor, Head of the V. H. Kasianenko Anatomy and Histology of Animals Department, the National University of Bioresources and Natural Resources Use of Ukraine, Member of the Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, st. Heroiv Oborony 15, Kyiv, 03041, Ukraine, museum@nubip.edu.ua.